

ІСТОРИЧНИЙ ЗРІЗ ГЕОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У сучасних умовах, коли загострюється сировинна проблема, зростає вплив антропогенного фактора на розвиток геоморфологічних процесів, важливим питанням є геолого-геоморфологічне дослідження території. Новітні дослідження повинні проводитись опираючись на ґрунтовну базу. Такою основою для геолого-геоморфологічних досліджень нині є матеріали попередніх років. Саме тому актуальним завданням сучасності є глибокий аналіз наукової спадщини відомих вчених-геоморфологів, геологів та фахівців інших галузей природничої географії, які працювали на території Закарпаття.

Нинішня Закарпатська область, упродовж XVIII–XX ст. часто переходила під юрисдикцію різних держав. Тому в історії дослідження цієї території можна виділити кілька періодів, які умовно співпадають із пануванням тієї чи іншої держави. Так, К. І. Геренчук в історії дослідження Закарпаття пропонує виділяти три великі періоди: австро-угорський, чехословацький і радянський, а Є. М. Тітов два періоди – з початку XVIII ст. до 1945 р. і радянський з 1945 р. Зі свого боку Г. П. Алферев (1948) в історії геологічної вивченості Закарпаття виділяє п'ять етапів: австрійський (1815–1870 рр.), перший угорський (1870–1914 рр.), чеський (1915–1939 рр.), другий угорський (1939–1945 рр.) і радянський з 1945 р. Подібну періодизацію зустрічаємо в О. М. Адаменка, який в історії вивчення геоморфології і палеогеографії Закарпаття виділив шість періодів: австрійський (1805–1887 рр.), перший угорський (1887–1914 рр.), чеський (1914–1939 рр.), другий угорський (1939–1945 рр.), радянський (1945–1991 рр.) і український (з 1991 р. і до нині).

Більшість геологічних робіт до 1918 р. мали загальний характер, спеціальних геоморфологічних досліджень не проводилось. Нині всі роботи цього періоду становлять лише історичний інтерес.

Чеський період (1919–1939 рр.) характеризується більшою детальністю робіт і спрямованістю досліджень на вирішення конкретних завдань. У цей час проводиться регіональна зйомка, тематичні дослідження, вивчення корисних копалин.

Упродовж угорського періоду (1939–1943 рр.) геологічні роботи були спрямовані, в основному, на вивчення родовищ корисних копалин. У деяких загальних геологічних роботах подаються описи четвертинних і пліоценових відкладів (Кульгай, 1940 р.) [2].

У період з 1939 до 1943 року дослідження на території Закарпаття були зумовлені військовими потребами та носили прикладний характер.

Радянський період відрізняється від попередніх етапів проведенням детальних геологорозвідувальних робіт із застосуванням технічних методів і різноманітних геодезичних робіт. У цей період прогресує пізнання

основних геолого-структурних особливостей району, результати вивчення яких знаходять своє відображення в різних наукових звітах і працях співробітників науково-дослідних організацій [5].

Паралельно з геологічними дослідженнями, проводилося і геоморфологічне вивчення Закарпаття. Багато уваги приділялось проблемі взаємозв'язку геоструктур і рельєфу, закономірностям руху тектонічних структур, сучасній орогідрографії Карпат, що знайшло відображення в роботах Г. П. Алферєва (1948 р.), К. І. Геренчука (1950 р.), П. М. Цися (1951, 1954, 1956 рр.) та ін. [2].

У 70-х роках ХХ ст. продовжувалися дослідження нафтогазоносності Залузької структури та інших частин області. Проводиться вивчення вулканічних утворень Закарпаття (Б. В. Мерліч, С. М. Спітковська, Л. Г. Данилович та ін.). З 1974 р. здійснюються пошукові роботи, які спрямовані на вивчення корисних копалин у межах Вигорлат-Гутинського пасма [6].

На сучасному етапі проводяться масштабні еколого-геоморфологічні дослідження території Закарпаття. Початок цим дослідженням поклали фундаментальні праці з екологічної геоморфології, а саме роботи І. П. Ковальчука (1997), В. В. Стецюка (1998), О. М. Адаменка, Г. І. Рудька, І. П. Ковальчука, Б. В. Кіндюка (2002, 2003), М. І. Кирилюка, В. І. Вишневого (2002) та інших вчених [3].

На кожному з етапів досліджень об'єктом аналізу виступали, як геологічні так геолого-геоморфологічні особливості регіону. При цьому змінювались мета, предмет, завдання і методи досліджень. На сучасному етапі помітно зросло значення екологічного компонента в геоморфологічних дослідженнях.

У зв'язку з посиленням на початку ХХІ ст. ролі антропогенних чинників, які зумовлюють трансформацію рельєфу території і впливають на розвиток сучасних геоморфологічних процесів на території Закарпаття, їхньому вивченню, на наше глибоке переконання, необхідно приділити більшої уваги.

Список використаних джерел:

1. Адаменко О. М. Проблеми геоморфології і палеогеографії Закарпаття / О. М. Адаменко. – Львів. – С. 19–26.
2. Адаменко О. М. Антропоген Закарпаття / О. М. Адаменко, Г. Д. Гродецкая. – Кишинів : Штиинца, 1987. – 147 с.
3. Габчак Н. Ф. Історія еколого-геоморфологічних досліджень річкових систем Закарпатської області / Габчак Н. Ф. // Історія української географії : Всеукраїнський науково-теоретичний часопис. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2004. – Випуск 2(10). – С. 72–75.
4. Доленко Г. Н. Разломная тектоника Предкарпатского и Закарпатского прогибов и ее влияния на распределение залежей нефти и газа / Г. Н. Доленко. – К. : Наукова думка, 1976. – 126 с.
5. Природа Закарпатської області / за ред. К. І. Геренчука. – Львів : Вища школа, 1981. – 156 с.